

Deel I

'Those seven decades back the conviction was that killing the 'enemy' was a patriotic duty. Many, many millions eagerly went forth into battle, supported in both spirit and war machinery production by their civilian counterparts. Today the desire of overwhelming numbers around the world is to end bloodshed and live peacefully together.'

*Matthew's messages,
18 februari 2013*

1913

Donderdag 11 september

19:30

Driek Buntinckx deed zijn rechterhand een paar keer open en dicht. De lange werkdag in de boomgaard zat erop. In de paardenstal aten de twee Brabanders snuivend van de haver en het hooi dat hen weer op krachten moest brengen. Hij kon zelf ook best een hap gebruiken. Een dag plukken aan de voet van de Vinkenbergholde je maag uit en je kreeg er pijnlijke vingers van. Driek keerde op zijn stappen terug naar het hoge poortgebouw om het erf af te sluiten. Het lag ingesloten tussen het woonhuis, de stallen en de schuren. Allemaal eigendom van zijn vader, die ze van zijn eigen vader had geërfd, samen met het land rondom.

In de mesthoop naast de stal dampte alleen paardenmest. Koeien hadden ze al twintig jaar niet meer, sinds de dood van zijn moeder. Hij was amper vijf jaar oud geweest. Voor de deur van de oude koestal zat een zwaar traliewerk dat diep in de muur verankerd en met een hangslot vergrendeld was.

Driek stak het erf over en schopte zijn klompen uit voor hij de keuken binnenstapte. Aan het plafond hing een gepekeld achterbout. Hij sneed er een vliemetje af. Hij hield het tussen duim en wijsvinger tegen het avond-

licht dat door de keukenvensters naar binnen viel. Door het rode flardje heen zag hij het silhouet van de perenboom die in de zomer een koele schaduw over het erf wierp. Hij flapte het stuk vlees op zijn tong en sloot de ogen. *Nu krachtig op het vlees zuigen, dan snel een paar keer uitademen.* Zijn neus vulde zich met zoete vleesgeur en pekellucht. Driek nam de wetstaaf van het aanrecht en joeg die over de snee van het mes. Hoe dunner de reepjes, hoe intenser de smaak. Hij trok de ham stevig tegen zijn buik aan en legde het mes tegen het bot. Daar zaten de beste stukjes. Wat droger dan de rest omdat die het laatst werden aangesneden.

Uit de eetkamer klonk een donkere stem. Achiel Buntinckx was aan het tellen. Zoals elke vrijdagavond becijferde hij de inhoud van de spaarkist. Driek had nooit anders geweten dan dat zijn vader aan het einde van iedere week een zwart metalen geldkistje uit de onderste lade van het dressoir in de voorplaats haalde. Veel werk zou hij deze keer niet hebben, dacht Driek. Het kistje was zo goed als leeg. Binnenkort zou de boerderij verkopen hun enige optie zijn. De plukkers hadden de voorbije dagen goed werk verricht, maar hij had ze nog een week of twee nodig voor de resterende oogst en het opruimen achteraf. Dan volgde de bemesting van de boomgaarden. Die mensen moesten betaald worden. Vorig jaar was het vlak na het botten zo hard gaan vriezen dat de oogst gehalveerd was. Daarna hadden ze het nieuwe stuk grond gekocht aan de voet van de Vinkenbergh. Je kon er het Hoogbos zien liggen, waar het Belgische Limburg diep in dat van Nederland dringt. Ze hadden ook jonge boompjes gekocht om het nieuwe land mee te beplanten. Die zouden pas over een

jaar of twee voldoende fruit dragen. Hun geld was zo goed als op.

Uit de eetkamer kwam een luide vloek. Achiel was klaar met tellen, nog sneller dan verwacht.

Ze moesten dringend extra geld vinden. Een vaste bron van inkomsten, waarmee ze in hun dagelijkse onderhoud konden voorzien. Vee. Opnieuw het vee en de zuivel in, dat moesten ze. Voor Driek was het duidelijk wat hen kon redden. Maar zou die verdomde dwarskop in de eetkamer weer in een furie schieten als hij nog eens met dat voorstel aankwam? Alle boeren in de streek hadden zich intussen op de veeteelt gestort. En het bracht ze bovendien mooie centen op. Zijn vader kon de boot toch niet blijven afhouden omdat zijn vrouw bij het melken was gestorven. Achiels wil was wet, al was zijn tirannie tanende. Driek besloot vanavond opnieuw over het vee te beginnen. Hij had geen andere keus en wist dat zijn vader hem niet meer gammel zou slaan, al voelde hij bij iedere uitbarsting nog altijd de botten onder zijn huid ineenskrimpen. Zijn lichaam had een lang geheugen. Hij hing de ham aan de haak en keek naar het mes in zijn hand. Het was scherp genoeg om met één haal een keel tot tegen de nekwervels door te snijden. Maar die vent bij de geldkist was en bleef zijn vader, de enige enige familie die hem nog restte. Misschien was hij zo gewelddadig geworden door de veel te vroege dood van zijn vrouw. Misschien ook niet. Driek veegde het mes schoon met een droge handdoek en legde het in de lade van de keukentafel.

‘Pa, hoeveel zit er nog in de kas?’

‘Niet genoeg. We zitten door ons geld heen. De plukkers kunnen we nog net betalen en waarschijnlijk kan er

een laatste lot nieuwe bomen af om de rest van de akker aan de Vinkenberg vol te planten. Daarna moeten we terugvallen op het strikte minimum.'

Driek schraapte zijn keel.

'We kunnen toch een paar koeien kopen? Melk, kaas, kwark, dat verkoopt allemaal heel goed.'

Achiel Buntinckx keek voor het eerst op van de bankbiljetten en de muntjes die voor hem op keurige hoopjes waren gestapeld. Er trok een schaduw over zijn ogen.

'Ik wil er niets over horen.'

'Maar denk toch na, pa. Kijk naar Frans Smet. Die loopt met een kleine kudde en verdient mooi geld aan kaas en boter bovenop zijn fruitoogst.'

Achiel sloeg met een nijdige beweging zijn platte hand op het grenen tafelblad. De knal klonk hard in de kamer. Die ouwe was verdomme nog sterk.

'Zit er stront in je oren? Ik wil geen vee meer! Ik krijg nog liever de pest!'

Driek zag in het tegenlicht van het venster hoe door Achiels opeengeperste lippen een wolk van spuugdruppels de kamer in sproeide. Hij wilde terugschreeuwen. *Dan krijg je toch verdomme de pest, stomme zak! En de cholera en de apengriep! Hoe sneller je crepeert, hoe beter voor iedereen!*

'Goed, maar dan weet ik niet hoe we de winter doorkomen,' zei Driek.

'Op water en droog brood. Dan is het maar zo.'

Driek zocht de blik van zijn vader. Zijn rechterhand balde zich samen.

'Je weet heel goed waarom ik hier geen koeien meer wil,' zei Achiel, iets rustiger nu. Driek ontspande zich weer. Ja, dat wist hij, al kon hij zich daar weinig van herinneren.

Het leek alsof het slot op zijn herinneringen groter was dan dat op het traliewerk van de koestal.

‘Het houdt geen steek, pa. Je moet het verleden toch een keer laten rusten?’

Achiel antwoordde niet. Hij keek Driek recht in de ogen en ademde luid. Zijn zware knuisten lagen als afschrikwapens aan weerszijden van het geld.

‘Ik ga naar boven,’ zei Driek.

In zijn kamer rook het naar nat herfstgras en smeulende eikenblokken. Hij liet zich op zijn bed ploffen. De veren onder de matras knarsten door het plotse gewicht. De toekomst is belangrijk nu. Zijn vader zwaaide voorlopig nog de plak, maar lang zou hij dat niet meer volhouden. Achiel was sterk, maar zijn gezondheid ging de laatste tijd duidelijk achteruit. De voorbije winter had hij een rammelende hoest op zijn borst gekregen. Driek kon zich niet herinneren dat zijn vader ooit met een borstverkoudheid had rondgelopen. Intussen moest hij wachten en toezien hoe de boerderij ten onder ging aan de koppigheid van één man. Driek veerde van het bed en opende zijn donkere houten wandkast. Op zijn tippen tastte hij rond op het schap boven de hemden en het zondagse pak met krijtstreepjes dat hij bij Guust in Sint-Martens-Boven had laten maken. Ooit zou hij hier misschien in trouwen. Hij botste met zijn duim tegen een houten voorwerp, greep wat voorzichtiger rond en haalde een sigarenkistje tevoorschijn. Het was kromgetrokken van ouderdom. Driek klikte het klemmetje los en opende het deksel. Twee metalen soldaatjes te paard, een Pruisische en een Franse kurasier met pluimhelmen. Die had hij van zijn moeder cadeau gekregen toen hij vier was. De enige spullen die hem direct

met zijn moeder verbonden. Amper anderhalf jaar later was ze gestorven. Nou ja, gestorven. Er lag ook nog een velletje papier in het kistje.

Hij ging weer op zijn bed zitten. Met dat vodje moest hij voorzichtig omspringen. Hij haalde het stukje papier tussen zijn duim en wijsvinger uit de sigarenkist. Het was in tweeën gevouwen en voelde even zacht aan als een katoenen laken dat al veel te lang niet meer gewassen was. Aan de linkerkant zag je nog de rode kantlijn die nu vaal-oranje was uitgeslagen. De overdwarse scheurrand aan de onderkant van het papier verging in stoffige rafeltjes. Driek sloot zijn ogen. Hij hoefde niet naar de letters te kijken om te weten wat ze zegden en hoe ze eruitzagen. Zelfs na zestien jaar kon je ze nog goed lezen. Alsof Adèle ze pas onlangs dwars over de lijnen heen had gekrast. Je kon zien dat ze hard op de pen had geduwd. De letters waren dik en lelijk en onregelmatig. Ze was gehaast geweest.

Ik moet nu dringend weg. Ik leg later wel uit waarom. Ik kom terug om je te halen. Verstop dit briefje – Adèle.

Waarom schreef ze zoiets, als dit het laatste was wat ze ooit nog van zich zou laten horen? Sindsdien geen brief, geen telegram, niets. De avond ervoor hadden ze nog samen in de boomgaard gespeeld. Toen hij de volgende ochtend wakker werd, zag hij dit briefje achter de halsband van zijn beertje zitten. Sinds die dag bleef hij zich afvragen waarom. De zus die op haar vijftiende zonder morren het hele huishouden overnam. De zus die de klappen opving

die voor hem waren bedoeld. De zus die met hem speelde, hem beschermdde, hem graag zag.

‘Verdomme, Adèle.’ Je draagt toch niet vier jaar lang dag in dag uit zorg voor je kleine broer om er dan op een morgen plots niet meer te zijn. Dat spoorde gewoon niet. Driek voelde een steek door zijn maag. Ze zou toch niet...

‘Nee, dat kán gewoon niet.’ Ze moest nog in leven zijn. Ergens.

Waarom ook haalde hij dit briefje iedere keer weer uit? Driek legde Adèles zinnen weer in het sigarenkistje, stapte naar de kast en liet het kistje op het bovenste schap vallen. Hij moest proberen om haar uit zijn hoofd te zetten. Aan de toekomst denken. Dat was nu belangrijk.

Driek hoorde zijn vader de overloop oversteken. In een opwelling liep hij naar de deur en trok die open.

‘Waarom ben je eigenlijk nooit op zoek gegaan naar Adèle?’

Achiel hield abrupt halt. Hij liet een stilte vallen, ijzig en scherp als een pegel in het holst van de winter, en beet zijn zoon dan toe.

‘Omdat ze zich door een plukker heeft laten verleiden. Hier is geen plaats voor sloeries. Als ze ooit terugkomt, zorg ik er eigenhandig voor dat ze het erf nooit meer verlaat.’

‘Adèle een sloerie? Daar geloof ik de kloten van!’

Driek gooide de deur met een klap weer dicht.

1913

Woensdag 1 oktober

07:00

Vanuit de deuropening van de keuken keek Driek naar de lucht. Voor de eerste keer in weken was die wolkenvrij. Dat mocht ook wel eens. Alle nattigheid van de afgelopen tijd was niet bevorderlijk voor de kwaliteit van het fruit. Hij keerde terug naar binnen om zijn jas te pakken. Hij was alleen. Achiel lag nog in zijn bed. Dat deed hij wel vaker de laatste tijd. Tot laat in de ochtend in zijn nest blijven liggen. Driek knoopte zijn jas dicht. Het was veel te koud voor de tijd van het jaar. Als de oogst nu maar meeviel. Anders zaten ze goed in de rats. Hij wilde een sjaal om zijn hals slaan, maar halverwege bevroor zijn beweging. Daar had toch iemand geroepen? Hij verwachtte geen bezoekers en wie wilde er nu op een vroege woensdagochtend naar de Buntinckx-boerderij komen.

'Hallo!'

Toch. Daarbuiten riep iemand. Aan de overkant van het erf, bij het poortgebouw, stonden twee mannen bij de inrijpoort. Die hadden ze zelf kunnen openmaken, want hij had eerder die ochtend de paarden naar de weide gebracht en de poort niet meer op slot gedaan. Driek stapte op hen af. Alsof iemand hun een teken had gegeven, namen de twee tegelijkertijd hun petten af.

‘Wie zijn jullie?’

Driek moest nog de helft van het erf oversteken. Geen van de mannen gaf antwoord.

‘Wat willen jullie?’ vroeg Driek nog eens toen hij bij hen was aangekomen.

‘Hallo, Herr Boentinckx,’ zei de linkse man, terwijl hij hem de hand reikte.

Driek slikte. Hij zette een stap achteruit. Een zure herinnering aan wat een Duitse plukker had aangericht kwam bij hem boven.

‘Herr Boentinckx, wij komen uit Duitsland.’

Alsof hij dat zelf niet had kunnen raden.

‘Het schijnt dat u appels van superieure kwaliteit teelt. Wij wonen in de Eifel en werken bij de grootste schnapsbranderij in de regio. Onze branders zijn altijd op zoek naar het beste fruit en iemand vertelde ons dat u rode sterappels verbouwt. Wij willen graag een groot deel van uw oogst opkopen. We zullen het gewicht moeten afwachten, maar we schatten dat we u ongeveer vijftientigduizend Belgische franken zullen kunnen betalen.’

Driek hield even zijn adem in. Vijftientig ton. Dat was zowat driekwart van wat ze in een topjaar met de appels verdienden.

‘U krijgt nu meteen een voorschot van dertig procent. Dat is veel geld, dus reizen we met zijn tweeën, voor de veiligheid.’

Als hij Duitsers niet zo grondig verachtte, zou hij deze mannen bijna sympathiek vinden. Hij verbeet zijn afkeer. Haalde diep adem.

‘Ehm... ik moet nadenken.’

‘Ja natürlich. Neemt u gerust de tijd.’

Dertig procent was wel een dikke achtduizend frank. Daarmee kregen ze weer ruimte om te investeren.

‘Ik moet dit met mijn vader bespreken. Komt u even mee.’

Driek wees in de richting van de achterbouw waar de keuken zich bevond en liep het tweetal voor.

‘Wacht hier,’ zei hij, schopte zijn klompen uit en rende naar boven.

‘Pa! Met een beetje geluk zijn we gered voor dit jaar!’ Driek klopte op de slaapkamerdeur van zijn vader. Er klonk gehoest.

‘Wat wil je?’

‘Er staan twee opkopers buiten, die een flink pak van de oogst willen kopen. Vijfentwintigduizend frank.’ Achiel stommelde uit de slaapkamer.

‘Hoeveel zeg je daar?’

Zijn adem stonk als het achterste van een varken.

‘Vijfentwintig,’ zei Driek terwijl hij zijn hoofd opzij-draaide om de walm te ontwijken.

‘Da’s veel. Ben je zeker dat je het goed hebt gehoord? Ach, laat maar, ik ga zelf met die mannen praten, geef mij twee minuten.’

Achiel trok zijn broek aan, moffelde er zijn knielange hemd in en kruiste zijn bretellen over zijn schouders. Op zijn kousen liep hij naar beneden. Hij stopte aan de keukendeur. De twee mannen stonden buiten te praten en hun stemmen waren duidelijk tot in de keuken te horen. Achiel draaide zich bokkig om naar Driek.

‘Het zijn Duitsers,’ siste hij.

‘Met veel geld.’

‘Het zijn Duitsers, zeg ik je. Daar komt alleen maar narigheid van.’

Dit keer zou Driek zich niet laten doen. Hij had zijn eigen weerzin niet opzijgeschoven om gekoeioneerd te worden door de vent die hem toevallig in het leven had geschopt.

‘Duitsers zijn goede en correcte werkers, dat weet jij ook. En ze hebben het bij zich, pa. Een stapel briefjes waarmee we een hele hoop kunnen doen. Als er een andere manier was...’

‘Geen sprake van!’

Achiel sprak niet, hij gromde.

‘Geen Duitsers!’

Driek stapte naar voren en gaf zijn vader een stomp tegen de schouder.

‘Als jij het niet regelt, dan doe ik het wel.’

Zulke kansen boden zich geen twee keer aan.

‘Hallo!’

Driek beende op de twee mannen af.

‘We nemen jullie aanbod aan.’

Hij stak zijn hand uit met de handpalm naar boven.

‘Boter bij de vis. Butter zum Fisch.’

De Duitsers keken elkaar fronsend aan, maar leken te begrijpen wat hij bedoelde.

‘Er is nog één voorwaarde, Herr Boentinckx. We brengen onze eigen plukkers mee. Het zijn opgeleide mannen, die zorgzaam met het fruit omgaan. Er mogen geen kepen of putten in komen, want één rotte appel kan de smaak van de schnaps ruïneren. We betalen onze plukkers zelf, die kost hoeft u niet te dragen.’

Dat betekende nog eens extra winst. Hij zou wel gek zijn als hij dit aanbod afsloeg, hoe pijnlijk het ook was.

‘Goed. Ik ga akkoord.’

De Duitser die de uitleg had gegeven schudde Drieks karig uitgestoken hand. Hij nam een enveloppe uit zijn binnenzak en knikte naar zijn metgezel.

‘We dragen elk een deel van het geld. Bitte schön.’

Driek nam de twee omslagen aan en opende er een van. Er zaten vier geel-groene briefjes van duizend frank in. Zulke had hij nog niet dikwijls gezien.

‘Danke. Ehm...’

Driek keek snel om naar de keuken, maar Achiel was niet meer te zien. En nu? Wat deed je in zo’n geval?

‘Willen jullie misschien iets drinken? Trinken?’

‘Nein danke, Herr Boentinckx. We keren terug naar Duitsland om het goede nieuws aan onze mensen te vertellen. Over anderhalve week zien we elkaar terug. Mijn naam is Erich Hartmann en mijn collega hier heet Georg Lind.’

‘Ik ben Driek. Driek Buntinckx.’

‘Ja, dat wisten we al.’

Erich Hartmann glimlachte en stapte in de richting van de poort.

‘Auf Wiedersehen, Herr Boentinckx.’

* * *

Achiel stond naast het venster in de schaduw van de muur. Hij keek de twee bezoekers na terwijl ze door de poort uit het zicht verdwenen. Zijn vuisten ontspanden zich. Twintig jaar. Zo lang was het geleden dat er nog Duitsers op de boerderij hadden rondgelopen. Hij had ze weggejaagd. Hij moest wel. Achiel pakte zijn zakdoek, veegde zijn voorhoofd af en snoot luid zijn neus. Hij zou spijt

kunnen hebben van wat er toen was gebeurd, maar dat had hij niet. Hij had nooit geprobeerd zijn driftbuien onder controle te krijgen. Hij was gewoon zoals hij was. Toegegeven, hij had een kort lontje, maar hij was gelukkig ook spaarzaam. *Wie verspilt, rijdt tegen mijn kar.* Dat had hij van zijn eigen vader geleerd. Of beter gezegd, die had het er bij elk foutje bij hem ingeramd. Wanneer er kruimels op de tafel achterbleven, kreeg hij van hem een dreun tegen zijn kop. Om nog maar te zwijgen over wat gemorste melk. *De melk.* Achiel zuchtte. Om te leren wat schaarste echt betekende, kreeg hij als kind soms een week lang maar één boterham per dag. Hij walgde van zijn vader en had gejuicht toen die stierf. Maar die gierigheid kreeg hij er niet meer uit. In omstandigheden als deze, waarin het geld dramatisch slonk, kwam ze natuurlijk goed van pas. Het was een deugd, geen last, om zuinig om te springen met wat je had, al was hij soms de enige die er zo over dacht.

Ze moesten iets doen aan hun inkomsten, dat wist hij ook wel. Maar niet dit. Achiel keek nog eens door het raam. Die twee waren hem alvast onbekend. En ook de firma waarvoor ze werkten, kende hij niet. Hij zuchtte diep. Het waren die Duitsers of opnieuw overschakelen op beesten. Dat laatste was geen optie. Hij zou voorzichtig moeten zijn, maar met een beetje geluk kwam hij ermee weg. Hij kon het wel de baas. Zoals met Adèle, dat had helemaal fout kunnen aflopen, maar kijk, dat probleem had zichzelf opgelost.

Achiel glimlachte.

‘Wat sta je te monkelen?’

‘Moei je met je eigen zaken, verdomme! Wat heb je hun gezegd?’